

ΗΛΙΑΣ Ε. ΜΠΙΤΣΑΝΗΣ

Το Νησί στην εθνική αντίσταση

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2023

ΗΛΙΑΣ Ε. ΜΠΙΤΣΑΝΗΣ

Το Νησί στην
εθνική αντίσταση

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2023

ΗΛΙΑΣ Ε. ΜΠΙΤΣΑΝΗΣ

Στις 6 Ιουνίου 1944 γράφτηκε μια ματωμένη σελίδα της αντίστασης στο Νησί. Οι χιτλερικοί σε συνεργασία με τους ταγματσαφλίτες εκτέλεσαν 7 πατριώτες και έναν ιταλό αντιφασίστα. Ήταν ξημερώματα αυτής της ημέρας, όταν οι πατριώτες στήθηκαν απέναντι από την Εθνική Τράπεζα και έπεσαν νεκροί από τα όπλα των κατακτητών.

Με αφορμή τη θλιβερή αυτή επέτειο, και πριν αναφερθώ στο γεγονός και τις λεπτομέρειες, θεωρώ πως είναι αναγκαία μια εκτενέστερη αναφορά σχετικά με την εθνική αντίσταση στο Νησί και ειδικότερα τα γεγονότα την άνοιξη του 1944. Μια σύνοψη πληροφοριών, καθώς είναι ελάχιστες οι καταγραφές και οι μαρτυρίες τάφηκαν στη σιωπή των μετεμφυλιακών χρόνων. Από την ίδρυση του ΕΑΜ ένα πλήθος Νησιωτών εντάχθηκε σε αυτό και οργάνωσε την αντίσταση αρχικά στους Ιταλούς και αργότερα στους Γερμανούς. Ενδεικτικά και με βάση τα στοιχεία που έχει συγκεντρώσει στο βιβλίο του ο Γιάννης Ηλ. Σχινάς, μεταξύ των άλλων συμμετείχαν: Ο μετέπειτα γραμματέας του ΕΑΜ Μεσσηνίας Αλέκος Μπούσιος γεωπόνος της ΑΤΕ. Ο Παναγιώτης Παπαγιάννης (γραμματέας των επαρχιών Καλαμάτας-Μεσσήνης της ΕΠΟΝ), σημαντικός αυτοδιοικητικός παράγοντας. Ο Μέμος Παναγιωτόπουλος (υπεύθυνος Τύπου της ΕΠΟΝ), σημαντικός ποιητής. Ο Γιάννης Δρινέας, φοιτητής της ΑΣΟΕΕ, γραμματέας της Περιφερειακής Επιτροπής Μεσσηνίας του ΚΚΕ. Οι γιατροί Γιώργος Καλοφωλιάς και Λάμπρος Λαμπρινόπουλος. Ο καθηγητής μαθηματικών Μιχάλης Κόλλιας. Ο Σπύρος Νικολάου διευθυντής του Υποκαταστήματος της Εθνικής Τράπεζας και η σύζυγός του Μίνα. Η Νίκη Γαρίδη – Κακκαβά. Ο Γιώργης Ν. Μακαρούνης φοιτητής Νομικής. Ο Παναγιώτης Μπίρης, φοιτητής Νομικής, στέλεχος της ΕΠΟΝ. Ο γνωστός συγγραφέας Σωτήρης Πατατζής. Ο διευθυντής της Ένωσης Συνεταιρισμών Παναγιώτης Σταυρόπουλος. Ο υπάλληλος της Ένωσης Αντώνης Τσιγαρίδης. Ο Γιώργης Καντιάνης υπεύθυνος της Επιτροπής Αλληλεγγύης. Ο Ηλίας Χριστόπουλος γεωπόνος διευθυντής του Αγροκηπίου από τους πρωτεργάτες της αντίστασης. Ο Θανάσης Βέβες, ο Αργύρης Στασινάκης, ο Ηλίας Καλογερόπουλος και πολλοί ακόμη όλων των ηλικιών με τις μικρότερες να εντάσσονται αρχικά στα “Αετόπουλα” όπως ο Στέφανος Ληναίος. Η αναφορά είναι ενδεικτική με όλη την επιφύλαξη για τις ενστάσεις που μπορεί να προκαλέσουν οι παραλείψεις πλήθους ανθρώπων.

ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟ

Η δημιουργία της Νέας Φιλικής Εταιρείας αρχικά το καλοκαίρι του 1941 και η ένταξή της στο ΕΑΜ στη συνέχεια, είναι απότοκος των κοινωνικών και πολιτικών διεργασιών το μεσοπόλεμο και ιδιαίτερα τη δεκαετία του 1930. Η πόλη ήταν επίκεντρο μεγάλων κινητοποιήσεων σταφιδοπαραγωγών μέσα από τις οποίες αναδείχθηκαν σημαντικοί αγροτιστές όπως ο Παναγιώτης Σταυρόπουλος. Είχε δημιουργηθεί ισχυρή βάση του ΚΚΕ που αποτυπώθηκε στους επίμονους αγώνες των τσαγκαράδων

αλλά και στην αυτοτελή κάθοδο με ψηφοδέλτιο στις κοινοτικές εκλογές του 1934 που συγκέντρωσε σημαντικό αριθμό ψήφων για την εποχή ενώ παρουσιάστηκε και υποτυπώδες πρόγραμμα για προβλήματα της πόλης, Βασικό στέλεχος ήταν ο Νίκος Φατούρος που πρωτοστάτησε στη δημιουργία του ΕΑΜ. Η δημιουργία αντιφασιστικού μετώπου έφερε σε επαφή δημοκρατικούς και αριστερούς πολίτες ένα χρόνο αργότερα.

Με πολύ χαρακτηριστικό τρόπο περιγράφει τις συνθήκες ο Παναγιώτης Παπαγιάννης στο αυτοβιογραφικό σημείωμα που υπάρχει στα βιβλία του:

“Δίπλα μου σε κείνα τα χρόνια ξετυλίγονταν οι κοινωνικοί αγώνες και ο απόηχός τους και τα άλλα γεγονότα τροφοδοτούσαν την παιδική και νεανική μου ευαισθησία.

- Από το γειτονικό σπίτι κάθε τόσο συλλαμβάνεται ο πατέρας του παιδικού μου φίλου Π. Πετρόπουλου, βενιζελικός απόστρατος ταγματάρχης της Εθνικής Αμυνας.

- Στα 1930 ο αδελφός μου στην τελευταία τάξη του Γυμνασίου αποβάλλεται από όλα τα γυμνάσια του κράτους.

- Οι αγρότες σταφιδοπαραγωγοί, διαδηλώνουν με μαύρες σημαίες και ο Τάσος Κουλαμπάς, αγροτικό στέλεχος του κομμουνιστικού κινήματος, είναι χαραγμένος στη μνήμη μου να βγάζει πύρινους λόγους και να διώκεται μαζί από τους αγρότες από την έφιππη χωροφυλακή με γυμνές σπάθες.

- Από τη γειτονική Καλαμάτα φτάνουν ο απόηχος της εξέγερσης των μυλεργατών, οι πυροβολισμοί της καταστολής και οι θρήνοι για τους νεκρούς εργάτες.

- Δικτατορία του Μεταξά. Συλλήψεις δημοκρατικών και κομμουνιστών. Αποβολές και συλλήψεις μαθητών, στην Καλαμάτα, το Μελιγαλά και σε άλλα γυμνάσια”.

Ο ίδιος επιβεβαιώνει την παρουσία ισχυρής οργάνωσης του ΚΚΕ που διέθετε και βιβλιοθήκη: “Το μαρξιστικό βιβλίο το γνώρισα οπτικά στη μικρή βιβλιοθήκη ενός φίλου του αδελφού μου, αργότερα τριατατικού υπαλλήλου και στα 1936 σωρό στην ξελότζα του κήπου μας, όπου είχε κρύψει η τοπική οργάνωση του ΚΚΕ τη βιβλιοθήκη της (είχε αρχίσει η μεταξική δικτατορία)”.

Ενώ προσθέτει τη δική του μαρτυρία για την οργάνωση της αντίστασης στο Νησί: “Μέσα στο ‘42 (δεν θυμάμαι πότε ακριβώς) δένομαι οργανωτικά με την αντίσταση σε συνομηλική “τριάδα”. Ο Παναγιώτης ο Μπίρης (σκοτώθηκε αργότερα), ο Γιάννης Κορκοκικήτας (δικηγόρος στην Αθήνα αργότερα) και εγώ. Τον Οκτώβριο του ‘42 συμμετέχω στον κινηματογράφο “Εσπερος” στην πρώτη φοιτητική αντιστασιακή εκδήλωση υπό την κάλυψη “καλλιτεχνικής γιορτής” που συνοδεύτηκε με διωγμούς και συλλήψεις. Στα 1943 ΕΠΟΝίτης πια, ανήκω στα “Τμήματα μόρφωσης και διαφώτισης” της επαρχιακής οργάνωσης. Με τον ποιητή, αργότερα, Μέμο Παναγιωτόπουλο γράφουμε και τυπώνουμε σ’ ένα πρωτόγονο χειροποίητο πολύγραφο τα “Επαρχιώτικα Νειάτα”. Εδρα του ένα συκόσπιτο έξω από τη Μεσσήνη, μεμβράνες και μελάνι από την Καλαμάτα και χαρτί ό, τι βρήκαμε... Θυμάμαι το πρώτο “δημοσιογραφικό” σχόλιο που έγραψα με τίτλο “Αγαρηνοί” για τους ταγματασφαλίτες συνεργάτες των Ιταλογερμανών (είχαν αρχίσει οι εκκαθαριστικές επιχειρήσεις, οι λεηλασίες στην

“ελευθερωμένη” ύπαιθρο, οι διωγμοί, οι συλλήψεις και οι σκοτωμοί, οι εμπρησμοί σε σπίτια αντιστασιακών”.

ΙΤΑΛΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ

Οι Ιταλοί έφτασαν στο Νησί τον Ιούνιο του 1941 και για τους στρατιώτες έστησαν δύο καταυλισμούς. Ο ένας βρισκόταν στο Νέο Κόσμο και ο άλλος στο χώρο του σημερινού Λυκείου σύμφωνα με τον αείμνηστο Βαλαβάνη, ενώ κάποιοι αξιωματικοί έμεναν και σε σπίτια σε αυτές τις περιοχές. Το Φρουραρχείο και η Καραμπινιερία είχαν εγκατασταθεί στο παλαιό αρχοντικό Αθανασόπουλου (το οποίο είχε αγοραστεί από Δασκαρόλη) στην οδό Οθωνος (εκεί που είναι σήμερα το εμπορικό Τσακόπουλου), στο ισόγειο του οποίου υπήρχαν κρατητήρια και φυλακή.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

Όπως αναφέρει ο Γιάννης Σχινάς, “η πρώτη πράξη αντίστασης στην περιοχή της Μεσσήνης είναι ένα σαμποτάζ, που σημειώνεται πολύ νωρίς, ίσως αρχές φθινοπώρου του 1941. Μια ομάδα νέων κόβει επανειλημμένα τα σύρματα των τηλεγραφικών γραμμών Μεσσήνης-Καλαμάτας. Οι Ιταλοί αντιδρώντας υποχρέωσαν τους Νησιώτες και ιδιαίτερα τους διανοούμενους και επαγγελματίες, με βάση έναν κατάλογο που έκαναν, να φρουρούν τις γραμμές μέρα και νύχτα για κανένα μήνα. Το μόνο κέρδος που είχαν οι κατακτητές απ’ αυτή την ταλαιπωρία που επέβαλαν, ήταν να εξασφαλίσουν την οργή και την αγανάκτηση εναντίον τους των κατοίκων της Μεσσήνης.

Μια άλλη από τις αντιστασιακές εκδηλώσεις έγινε το Μάρτη του 1943. Ήταν μια επιβλητική σε όγκο διαδήλωση ένα Σάββατο, που γινότανε παζάρι, πολιτών της Μεσσήνης και αγροτών από τα γύρω χωριά κατά της απειλούμενης επιστράτευσης από τους Γερμανούς. Οι Ιταλοί όπως θυμόμαστε αντιδράσανε εξαπολύοντας τεθωρακισμένα επάνω στους διαδηλωτές και πυροβολώντας στον αέρα. Οι διαδηλωτές σκόρπισαν στα πεζοδρόμια και τους γύρω δρόμους, απ’ όπου εξακολουθούσαν τις εκδηλώσεις και τις αποδοκιμασίες στους κατακτητές. Οι Ιταλοί κάνανε συλλήψεις μαθητών και φοιτητών, που όμως τους απόλυσαν έπειτα από συνεχείς διαμαρτυρίες επιτροπών.

Την άνοιξη του 1943 η οργάνωση του ΕΑΜ παρέσυρε σε παγίδα στο νεκροταφείο Μεσσήνης τον Έλληνα διερμηνέα των Ιταλών, το γνωστό προδότη “Μάριο” που είχε καταντήσει εφιάλτης για όλη την περιοχή με την προδοτική του στάση, και τον εκτέλεσε. Σε αντίποινα, οι Ιταλοί πήραν από τις φυλακές της Καλαμάτας δύο πατριώτες, τον αγρότη Ζάκη από το χωριό Βλάση και τον Παπαμικρούλη από το Ασπρόχωμα και τους εκτέλεσαν στο ίδιο μέρος”.

ΕΚΤΕΛΕΣΕΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΑΚΩΝ

Οι απώλειες στη διάρκεια του αγώνα ήταν σημαντικές. Ο Γιώργος Ν. Μακαρούνης, γεννημένος το 1917 στη Μεσσήνη, φοιτητής Νομικής συνελήφθη από τους Ιταλούς, καταδικάστηκε σε θάνατο και εκτελέστηκε μαζί με άλλους πατριώτες τον Ιανουάριο του 1943 στο Γ΄ Νεκροταφείο Νίκαιας. Ο Γιάννης Δρινέας που είχε σπουδάσει στην ΑΣΟΕΕ, Περιφερειακός Γραμματέας Μεσσηνίας του ΚΚΕ εκτελέστηκε από τον μετέπειτα αρχηγό των ταγματασφαλιτών Στούπα στη Λεύκη Τριφυλίας (Μουζούστα) την 1η Οκτωβρίου 1943. Ο Παναγιώτης Μπίρης που γεννήθηκε στη Μεσσήνη το 1919, στέλεχος της ΕΠΟΝ Τριφυλίας, συνελήφθη από τους Ιταλούς έξω από την Κυπαρισσία την 1η Σεπτεμβρίου 1943 και εκτελέστηκε από τους Γερμανούς στην Τρίπολη στις 12 Δεκεμβρίου 1943. Ο Νίκος Μπότης που γεννήθηκε στη Μεσσήνη και εντάχθηκε στον ΕΛΑΣ. Προδόθηκε όταν έφτασε στη Μεσσήνη, συνελήφθη από τους Ιταλούς και εκτελέστηκε κοντά στη λαχαναγορά το Πάσχα του 1942. Ο Γιάννης Κασόρας, γεννημένος το 1926 στη Μεσσήνη, εκτελέστηκε από τους Γερμανούς όταν προσπάθησε να πάρει όπλα από τους Ιταλούς που είχαν συνθηκολογήσει, στις 15 Σεπτεμβρίου 1943, κοντά στο Μαυρομματίικο γεφύρι. Παναγιώτα Γ. Ηλιοπούλου 35 χρονών εκτελέστηκε στη Λάρισα στις 28 Σεπτεμβρίου 1943. Αποστόλης Σίμος 41 χρονών, αντάρτης του ΕΛΑΣ τραυματίστηκε σε μάχη με τους Γερμανούς, συνελήφθη και εκτελέστηκε στις 8 Ιανουαρίου 1944 στη θέση Σπυρίδη στην Καλαμάτα.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ

Το Σεπτέμβριο του 1943 μετά τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας έφτασαν οι Γερμανοί στο Νησί. Για το γερμανικό Φρουραρχείο επιτάχθηκε στο σπίτι Παυλάκου στη σημερινή οδό Δ. Κούτσικα, το οποίο υπάρχει και σήμερα. Απέναντι και σε ιδιοκτησία των αδελφών Σπηλιοπούλου εγκαταστάθηκε η Γκεστάπο, ενώ δίπλα ακριβώς δημιουργήθηκε ένας καταυλισμός στο 2ο Δημοτικό Σχολείο, ο χώρος του οποίου χρησιμοποιήθηκε και σαν φυλακή την άνοιξη-καλοκαίρι του 1944 στο μεγάλο πρόγκρομ που εξαπέλυσαν οι ταγματασφαλίτες και είχε σαν αποτέλεσμα την εκτέλεση πατριωτών. Ένας άλλος καταυλισμός είχε εγκατασταθεί απέναντι από το παλιό πλυσταριό του Χότζα στο δρόμο προς την Μπούκα. Γερμανικές φρουρές είχαν εγκατασταθεί στα μεγάλα διώροφα σπίτια στις άκρες της πόλης, εφοδιασμένες με οπλοπολυβόλα για να αντιμετωπίζουν επιθέσεις ανταρτών.

ΜΑΤΩΜΕΝΟΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

Οι Γερμανοί που εγκαταστάθηκαν και πάλι στη Μεσσηνία μετά τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας, τοποθέτησαν Νομάρχη το Δ. Περρωτή, ο οποίος ανέλαβε δράση οργα-

νώνοντας μια ομάδα ένοπλων αλητών η οποία αποτέλεσε τη “μαγιά” για την ίδρυση του Τάγματος Ασφαλείας Καλαμάτας (18 Φεβρουαρίου 1944). Αυτή η ομάδα μαζί με τους Γερμανούς οργάνωσε το μεγάλο μπλόκο στην αγορά της Καλαμάτας στις 4 Φεβρουαρίου 1944. Συνέλαβαν εκατοντάδες πατριώτες τους οποίους οδήγησαν στο στρατόπεδο, με προσωπική επιλογή του Περρωτή και των αλητών ένα μέρος απελευθερώθηκε, ενώ εκατοντάδες (άγνωστος ο πραγματικός αριθμός) εκτελέστηκαν στις 8 Φεβρουαρίου 1944 στο στρατόπεδο και θάφτηκαν πρόχειρα στα παλαιά σφαγεία (Δυτική Παραλία) σε ομαδικούς τάφους που αποκαλύφθηκαν το Μάιο του 1945. Ανάμεσα σε αυτούς που συνελήφθησαν και εκτελέστηκαν ήταν και οι Νησιώτες: Γιώργος Βενέτος, γεννημένος το 1918 ήταν μόνιμος κάτοικος Μεσσήνης, ξυλοσχίστης. Αναστάσης Γρ. Κάβετας γεννημένος στη Μεσσήνη το 1900, οδηγός στο επάγγελμα. Απόστολος Λαμπρινόπουλος, γεννημένος το 1916 στη Μεσσήνη και κατοικούσε στην Καλαμάτα, μανάβης. Βασίλης Ξιάρχος, γεννημένος το 1907 στη Μεσσήνη, εργάτης. Γιώργος Παναγάκης, γεννημένος το 1913 στη Μεσσήνη. Φώτης Παυλ. Πατρίκης, γεννημένος το 1914, τσαγκάρης. Παναγιώτης Πουλάκης γεννημένος το 1919, εργάτης. Γιώργος Ι. Πτωχός, γεννημένος το 1917 στη Μεσσήνη, ψαράς. Βασίλης Τσάκας, γεννημένος το 1904 στη Μεσσήνη, μανάβης.

Λίγες ημέρες νωρίτερα, στις 2 Φεβρουαρίου εκτελέστηκε ο μαχητής της ΟΠΛΑ Αποστόλης Μανίτσας. Ενώ στις 23 Φεβρουαρίου εκτελέστηκε από τους Γερμανούς και τους συνεργάτες τους ο Γιώργος Μαντζώρος, γεννημένος το 1920 στη Μεσσήνη. Και ο Βαγγέλης Καλογιάννης στις 23 Φεβρουαρίου στην πλατεία της πόλης.

Ο ΣΤΟΥΠΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ

Ενα μήνα αργότερα έφθασε στη Μεσσηνία ο περιβόητος Στούπας συνοδευόμενος από αξιωματικούς, οπλίτες και εξοπλισμό για να πολεμήσει στο πλευρό των Γερμανών τους αντάρτες. Ο ΕΛΑΣ οργανώνει επιχείρηση στο άντρο του στο Μελιγαλά, στις 8 Απριλίου, μπαίνουν μέσα οι δυνάμεις του αλλά δεν κατορθώνουν να καταλάβουν την πόλη. Από κοινού οργανώνουν την επιχείρηση “Ερωδιός” που σκόρπισε το θάνατο και την καταστροφή στην ύπαιθρο Μεσσηνία τις ημέρες του Πάσχα, από τις 12 μέχρι τις 24 Απριλίου 1944 (υπάρχει εκτενής αναφορά σε προγενέστερη ανάρτηση). Ο Στούπας παράλληλα οργανώνει επιχείρηση στρατολογίας ταγματσαφαιτών και οι Γερμανοί δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για δημιουργία βάσεων κοντά στη θάλασσα, έχοντας πάντα κατά νου το ενδεχόμενο απόβασης συμμαχικών δυνάμεων. Στη Βελίκα δίπλα στα γερμανικά πυροβολεία γίνεται η εγκατάσταση διμοιρίας, στη Μεσσήνη οι ταγματσαφαιτές υπάγονται στο λόγο της Καλαμάτας και εξελίσσεται προσπάθεια εγκατάστασης βάσης για τον έλεγχο της περιοχής. Στο κτήριο Δασκαρόλη εγκαταστάθηκε η βάση των ταγματσαφαιτών, ενώ ορισμένοι από αυτούς εγκαταστάθηκαν σε σπίτια στο Νέο Κόσμο.

ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

Οι μάχες για τον έλεγχο της περιοχής ανάμεσα στις δυνάμεις του ΕΛΑΣ και τους Γερμανούς ενισχυμένους από ταγματاسφαλίτες είναι συνεχείς. Στις 4 Μαΐου ανατίναξη οδικής γέφυρας μεταξύ Καλαμάτας – Μεσσήνης και “επισκευή από τον άμαχο πληθυσμό”. Στις 6 Μαΐου “αιφνιδιασμός συμμοριών σε Περίπολο Κρούσεως του Ναυτικού δυνάμει 19 ανδρών, 1,4 χιλιόμετρα βόρεια από τη Μεσσήνη. Στις 8 Μαΐου “ανατίναξη οδικής γέφυρας 2 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά από τη Μεσσήνη”. Στις 12 Μαΐου “αποκρούσθηκε αιφνιδιασμός σε αυτοκίνητα συνοδείας στο δρόμο Πύλου-Καλαμάτας στην τοποθεσία της Βελίκας στην τοποθεσία της Βελίκας (7 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά από τη Μεσσήνη), χωρίς απώλειες”. Την ίδια ημέρα “ανεπιτυχής αιφνιδιασμός σε συνοδεία αυτοκινήτων στο δρόμο Πύλου-Καλαμάτας (7 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά από τη Μεσσήνη). Στις 21 Μαΐου “καταστράφηκε από Τμήμα του Ναυτικού στη Χάστεμη (6 χιλιόμετρα δυτικά από την Μεσσήνη) θέση ελέγχου των συμμοριών. Απώλειες εχθρού: 15 νεκροί, 1 τραυματίας, 5 αιχμάλωτοι. Ουδεμία δική μας απώλεια. Στις 22 Μαΐου “τμήματα του III./999 Τάγματος Πεζικού Φρουρίων, ενισχυμένα με Τμήμα των Εθελοντών Καλαμάτας (σ. σ. Ταγματασφαλίτες), σ εκκαθαριστική επιχείρηση 5 χιλιόμετρα δυτικά έως 8 χιλιόμετρα βορειοδυτικά από την Μεσσήνη. 20 καταμετρημένοι νεκροί του εχθρού με στολή. Λάφυρα 2 πολυβόλα, 1 αυτόματο, 40 όπλα, πυρομαχικά αυτομάτων και όπλων. Ημέτερες απώλειες 2 Έλληνες Εθελοντές νεκροί”. Αξίζει να προσέξει κάποιος τις εκφράσεις “εθελοντές” και “ημέτεροι” για τους ταγματασφαλίτες για να αντιληφθεί και σε... γερμανική στρατιωτική γλώσσα πως θεωρούσαν τους εθνοπροδότες.

ΕΠΙΘΕΣΗ ΤΟΥ ΕΛΑΣ ΣΤΟ ΝΗΣΙ

Στρατιωτικά η επιχείρηση “Ερωδιός” δεν είχε κανένα αποτέλεσμα, ο ΕΛΑΣ μετακινιόταν σε μικρές ομάδες από σημείο σε σημείο στα Κοντοβούνια και μετά τη λήξη της, το 2ο Τάγμα του 9ου Συντάγματος εγκαταστάθηκε στην περιοχή. Με διοικητή τον λοχαγό Τάσο Αναστασόπουλο, είχε στις τάξεις του μεταξύ των άλλων και δύο λαμπρούς αξιωματικούς που είχαν προσχωρήσει από τον “Ελληνικό Στρατό” (Ε.Σ) στον ΕΛΑΣ, τους ανθυπολοχαγούς Κώστα Μπασακίδη και Θανάση Καρδάση. Γνώστες της περιοχής, ανέλαβαν μια παράτολμη επιχείρηση: Να χτυπήσουν Γερμανούς και ταγματασφαλίτες μέσα στο Νησί και στο οχυρό που είχαν δημιουργήσει στο κτήριο της Εθνικής Τράπεζας. Μέσα από ένα δίκτυο συνεργατών τους στα χωριά οι ταγματασφαλίτες είχαν πληροφορηθεί τις κινήσεις όπως φαίνεται από σχετικά τεκμήρια.

Η επίθεση πραγματοποιήθηκε τη νύχτα της 2ης Μαΐου από τον 5ο λόχο του Μπασακίδη και τον 6ο λόχο του Καρδάση. Ο τελευταίος σε αφήγηση που δημοσιεύτηκε στο βιβλίο του Γιάννη Η. Σχινά αναφέρει για την επίθεση: “Ο λόχος μου χτύπησε τα

2 φυλάκια των ταγματoσφαλιτών προς Καλαμάτα και Πύλο και ένα τμήμα τους στο κέντρο της πόλης. Ομως ούτε να επιτεθούμε δεν προλάβαμε. Μόλις μας αντιλήφθηκαν τόβαλαν στα πόδια και κάθησαν στο σκοτάδι. Εγκατέστησα πλαγιοφυλακές προς Καλαμάτα και Πύλο και παρακολουθούσα την επίθεση του λόχου Μπασακίδη στο χτίριο της Εθνικής Τράπεζας, που βρίσκεται στη μεγάλη πλατεία στο κέντρο της Μεσσήνης, όπου είχαν οχυρωθεί οι Γερμανοί. Οι αντάρτες πλησίασαν την τράπεζα και τοποθέτησαν εκρηκτικά (νάρκες, δυναμίτη) στον τοίχο της. Στο μεταξύ οι Γερμανοί αποσύρθηκαν στην ταρατσα και από εκεί χτυπούσαν γύρω – γύρω χωρίς επιτυχία χάρη στο βαθύ σκοτάδι. Η έκρηξη τελικά έγινε αλλά η τράπεζα δεν έπεσε, επειδή το χτίριο ήταν πολύ γερό και η ποσότητα των εκρηκτικών ανεπαρκής. Τότε ο Μπασακίδης μπήκε μέσα στην τράπεζα, αλλά οι Γερμανοί ήταν από πάνω και έριχναν χειροβομβίδες. Διαπιστώσαμε ότι ήταν αδύνατο να τους αιχμαλωτίσουμε και αποφασίσαμε να αποσυρθούμε γιατί κόντευε να ξημερώσει. Οι Γερμανοί άρχισαν να χτυπάνε με πυροβολικό από τη Βελίκα τις παρυφές της πόλης. Φεύγοντας πήραμε την πληροφορία, ότι σε ένα σπίτι, στο κέντρο της πόλης (εκεί που είναι σήμερα το φαρμακείο Σταυρόπουλου) ήταν ταγματoσφαλίτες. Ο Μπασακίδης με δύο αντάρτες μπήκε στο σπίτι, αλλά δεν βρήκε τίποτε. Κι όμως αργότερα μάθαμε, ότι υπήρχαν αλλά είχανε λουφάξει στο ταβάνι του σπιτιού. Με βάση παλαιότερες ενέργειες των Γερμανών υπολογίσαμε ότι οι Γερμανοί θα επιδιώξουν να μας κλείσουν το δρόμο προς την ορεινή περιοχή. Και ότι γι' αυτό θα βγουν από τη Βελίκα, τοποθεσία που είναι στο μυκό του Μεσσηνιακού κόλπου. Στήσαμε λοιπόν ενέδρα κοντά στο Αβραμιού και περιμέναμε. Ομως δεν ήρθαν. Ήτανε φανερό ότι η παλιά ασυδοσία τους ανήκε στο παρελθόν”.

Εκτενέστερη περιγραφή κάνει στο βιβλίο του ο Χρήστος Ν. Αντωνακάκης: “Δύο Λόχοι του Β' Τάγματος 9ου Συν/τος του ΕΛΑΣ, ο 6ος Λόχος με διοικητή τον λοχαγό Καρδάση και ο 5ος Λόχος με διοικητή τον μόνιμο υπολοχαγό Κώστα Μπασακίδη, στρατωνίζονταν στα χωριά της άνω και κάτω Μεσσηνίας. Το Τάγμα είχε την έδρα του στην κωμόπολη Ανδρούσα Μεσσηνίας με διοικητή το λοχαγό Τάσο Αναστασόπουλο και έδινε πολύ σκληρές μάχες κατά των ναζιστών. Από πληροφορίες των Εαμικών οργανώσεων που είχαν φτάσει στο Β' Τάγμα του ΕΛΑΣ μάθαμε ότι οι χιτλερικοί προσπαθούσαν να επεκτείνουν τις βάσεις των ταγματoσφαλιτών και στη Μεσσήνη Μεσσηνίας, ώστε να υποστηρίζουν τους κατακτητές σε περίπτωση επίθεσης ανταρτών (παρτιζάνων). Οι χιτλερικοί διέμεναν στο κτίριο της Εθνικής Τράπεζας που βρισκόταν ακριβώς στο κέντρο της πλατείας της Μεσσήνης, οι ταγματoσφαλίτες στα γύρω κτίρια της κεντρικής πλατείας της πόλης. Το Β' Τάγμα τότε έδωσε εντολή στους δύο Λόχους να καταλάβουν την πόλη της Μεσσήνης και να συλλάβουν τους κατακτητές χιτλερικούς. Την νύχτα, στις 1 η ώρα μετά τα μεσάνυχτα, η Μεσσήνη κατελήφθη από τους αντάρτες.

Στην επιχείρηση αυτή συμμετείχα ενταγμένος στον 6ο Λόχο Καρδάση. Αιφνιδιάσαμε τα φυλάκια των ταγματoσφαλιτών στο δρόμο Καλαμάτας - Πύλου. Όταν μας αντε-

λήφθησαν, ναζιστές και ταγματασφαλίτες, το έβαλαν στα πόδια δίκως να ρίξουν τουφεκιά και χάθηκαν μέσα στο σκοτάδι. Κρύφτηκαν στο κέντρο της πόλης, στις οροφές των σπιτιών. Ο Λόχος Καρδάση πιάνει θέσεις στους γύρω δρόμους Καλαμάτας - Πύλου. Μια ομάδα ανταρτών του Λόχου του με ομαδάρχη το Γιώργο Βασιλάκη από το χωριό Αρτεμισία Καλαμάτας, που διατηρούσε αυτόματο όπλο τύπου Τόμιγκαν, ενώθηκε με τον 5ο Λόχο του Κώστα Μπασακίδη που έκανε την επίθεση στο κτίριο της Εθνικής Τράπεζας. Οι Γερμανοί, καθώς μας είχαν αντιληφθεί, οχυρώθηκαν μέσα στην τράπεζα. Οι αντάρτες έπιασαν θέσεις στους κεντρικούς δρόμους γύρω από την κεντρική πλατεία της Μεσσήνης. Οι κατακτητές έριχναν συνεχόμενα πυρά με μυδράλια από την ταράτσα της τράπεζας χτυπώντας στον αέρα χωρίς στόχο, μέσα στο βαθύ σκοτάδι. Μια ομάδα ανταρτών σαμποτέρ τοποθέτησε νάρκες στον τοίχο της τράπεζας. Η έκρηξη έγινε, η τράπεζα όμως δεν έπεσε, γιατί η ποσότητα των εκρηκτικών ήταν ανεπαρκής. Ο διοικητής του 5ου Λόχου Κώστας Μπασακίδης, μαζί με τον Γιώργο Βασιλάκη, έκανε έφοδο και μπήκε μέσα στην τράπεζα, μαζί και γω. Οι χιτλερικοί αμύνονταν πάνω από την ταράτσα, πετούσαν χειροβομβίδες και πυροβολούσαν συνεχώς. Ήταν πολύ δύσκολο να καταληφθεί η τράπεζα, γιατί εν τω μεταξύ η ώρα είχε περάσει και κόντευε να ξημερώσει. Ο λόχος αποφάσισε ν' αποσυρθεί. Εν τω μεταξύ, το γερμανικό πυροβολικό που ήταν στο χωριό Βελίκα Μεσσηνίας άρχισε να χτυπά τις γύρω από την πόλη περιοχές. Ο λοχαγός Κώστας Μπασακίδης, ο Γιώργος Βασιλάκης και τρεις αντάρτες εισέβαλαν σε ένα σπίτι όπου είχαν μάθει ότι βρίσκονται ταγματασφαλίτες. Το ερεύνησαν και δεν βρήκαν τίποτα. Αργότερα έμαθαν ότι είχαν κρυφτεί στο ταβάνι του σπιτιού. Όταν ο Γιώργος Βασιλάκης αποσύρθηκε από την πόλη επανήλθε με την ομάδα του στον 6ο Λόχο. Αμέσως, ο λοχαγός Θανάσης Καρδάσης ετοίμασε ενέδρα κοντά στο χωριό Αβραμιού και περίμενε τους χιτλερικούς, οι οποίοι τελικά δεν εμφανίστηκαν γιατί τη νύχτα φοβούνταν τους παρτιζάνους". Ο Δημήτρης Βαλαβάνης για την ανατίναξη στο αρχηγείο των ταγματασφαλιτών γράφει ότι "τη νύχτα 23 Μαΐου 1944 μπήκανε στο Νησί αντάρτες και βάλανε νάρκες στο όμορφο σπίτι του Αθανασόπουλου και το τίναξαν στον αέρα ελπίζοντας πως θα σκοτώνονταν και οι ταγματασφαλίτες οι οποίοι όμως εκείνο το βράδυ ίσως είχανε μάθει για την επίθεση των ανταρτών και... μετακόμισαν στην Εθνική Τράπεζα". Για την ανατίναξη του κτηρίου Δασκαρόλη γράφει ο Δημ. Βαλαβάνης ότι "τη νύχτα 23 Μαΐου 1944 μπήκανε στο Νησί αντάρτες και βάλανε νάρκες στο όμορφο σπίτι του Αθανασόπουλου και το τίναξαν στον αέρα ελπίζοντας πως θα σκοτώνονταν και οι ταγματασφαλίτες οι οποίοι όμως εκείνο το βράδυ ίσως είχανε μάθει για την επίθεση των ανταρτών και... μετακόμισαν στην Εθνική Τράπεζα". Από την επίθεση στο κτήριο Δασκαρόλη (Αθανασόπουλου) προκλήθηκαν ζημιές σε παρακείμενα καταστήματα (και σε αυτά που ήταν στο ισόγειο), γεγονός που πιστοποιείται από την αίτηση που υπέβαλαν ιδιοκτήτες το Σεπτέμβριο του 1944 μετά την απελευθέρωση στη Λαϊκή Επιτροπή της πόλης (η αίτηση διασώθηκε από το φίλο συμπατριώτη Γιάννη Πλατάρο) για να τους δοθούν

καταστήματα και στην οποία αναφέρουν ότι “κατά τον μήνα Μάϊον 1944 λόγω θέσης πυρός εις το οίκημα Δασκαρόλη και εις άλλα καταστήματα απετεφρώθησαν τα καταστήματά μας μεθ’ όλων των εν αυτοίς επίπλων και έκτοτε παραμένωμεν εις τους δρόμους άστεγοι και άνεργοι μη δυνάμενοι να εξεύρωμεν καταστήματα”. Την αίτηση υπογράφουν οι Θεόδωρος Γιάνναρης έμπορος, Παναγιώτης Ζαγκλακάς καφεπώλης, Δημήτριος Τσάμης καπνοπώλης, Σταύρος Δημητρακόπουλος (φανοποιός;), Ιωάννης Καλογερόπουλος (οπωροπώλης), Ανασ. Παναγιωτόπουλος (οπωροπώλης).

Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Την περιγραφή του Αντωνακάκη επιβεβαιώνει έκθεση υπαλλήλων της Εθνικής Τράπεζας, η οποία καταγράφει τα γεγονότα που προηγήθηκαν της λεηλασίας της από ταγματασφαλίτες και Γερμανούς “Τας εσπερινάς ώρας της 25ης Μαΐου 1944, άνδρες των Ταγμάτων Ασφαλείας με επικεφαλής Αξιωματικόν προσήλθον εις το Υποκατάστημα της ημετέρας Τραπέζης και εδήλωσαν εις τον εν αυτώ διαμένοντα και αναπληρούντα τον ημέτερον Διευθυντήν, Προϊστάμενον του Λογιστηρίου, ότι απεφασίσθη η εγκατάστασις φρουράς και πολυβολείων εις την ταράτσαν του Μεγάλου καθόσον ανεμένετο επίθεσις ανταρτών εναντίον της πόλεως. Η εγκατάστασις της φρουράς εγένετο αμέσως. Η δε αναμενομένη επίθεσις εξεδηλώθη όντως την 2 1/4 πρωινήν της μεθεπομένης ημέρας, 27ης Μαΐου 1944, στραφείσα εναντίον του ημετέρου Υποκαταστήματος και ενεργηθείσα υπό μεγάλου αριθμού ανταρτών. Επικολούηθησε μάχη μέχρι της 4ης πρωινής της ίδιας ημέρας ότε οι αντάρται υπεχώρησαν. Κατά την διάρκειαν ταύτης οι επιτιθέμενοι κατορθώσαντες να εισδύσουν εις τον περίβολον του Καταστήματος ετοποθέτησαν νάρκας, μια των οποίων εκραγείσα δια θρυαλλίδος εις την βορειοανατολικήν γωνίαν του κτηρίου επέφερε μεγάλας ζημίας εις αυτό. Ο εξωτερικός τοίχος του περιβάλλου εις την πλευράν εκείνην κατέρρευσε. Κάτωθεν του παραθύρου του ημιυπογείου, ένθα ευρίσκεται το διαμέρισμα του λουτρού εις την βόρειαν πλευράν του Καταστήματος, νήχθη τεράστια οπή, το παράθυρον εξηφανίσθη και ολόκληρος ο εσωτερικός τοίχος ο χωρίζων το διαμέρισμα τούτο μετά του λοιπού υπογείου εξεσφενδονίσθη εις το εσωτερικόν αυτού καταστρέψας πλήρως τα εις το διαμέρισμα του λουτρού φυλασσόμενα διάφορα και μη χρησιμοποιούμενα έπιπλα της κατοικίας της Διευθύνσεως. Εις τον άνω όροφον, ένθα η αίθουσα Συναλλαγών και το Λογιστήριον του Υποκαταστήματος, η αυτή καταστροφή παρατηρείται. Το δάπεδον ανεσηκώθη. Τα γκισέ ανετράπησαν. Σιδηρά και ξύλινα ερμάρια εθρυμματίσθησαν του περιεχομένου των διασκορπισθέντος. Ολαι σχεδόν αι θύραι εξεσφενδονίσθησαν θρυμματισθείσαι μαζί με τα κουφώματά των, οι υελοπίνακες εκονιορτοποιήθησαν και τοίχοι τινές διερράγησαν”.

Ανακριβής (όπως και σε άλλα σημεία για τα οποία υπάρχουν εξακριβωμένες πληροφορίες) η γερμανική στρατιωτική αναφορά καταγράφει απλώς “ανεπιτυχή επίθεση

ισχυρής ομάδας συμμοριών σε καταλύματα της Ελληνικής Αστυνομίας στη Μεσσήνη”. Οπου ως «Ελληνική Αστυνομία» χαρακτηρίζει τους ταγματασφαλίτες.

ΛΕΗΛΑΣΙΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Η έκθεση περιγράφει τη λεηλασία της περιουσίας της τράπεζας και των εμπορευμάτων που είχαν ενεχυριασθεί σε αυτή από ταγματασφαλίτες και κλεπταποδόχους, τους οποίους δεν μπόρεσε να σταματήσει κανένας: “Μετά την λήξιν της μάχης επηκολούθησε λεηλασία αποκάλυπτος εκ μέρους των ανδρών των Ταγμάτων Ασφαλείας και εις βάρος της ημετέρας Τραπεζής την οποίαν δεν ηδυνήθημεν να αποσοβήσωμεν παρ’ όλας τας ενεργείας και υπερανθρώπους προσπάθειάς μας. Καθ’ όλην την ημέραν επεκράτησε πλήρης αναρχία. Τα γραφεία μας παρεβιάσθησαν και λεηλατήθησαν κατ’ επανάληψιν. Οι λεηλατούντες τη βοήθεια και διαφόρων κλεπταποδόχων, αφήρεσαν σκεύη και έπιπλα της ημετέρας Τραπεζής ως και εμπορεύματα ενεχυριασμένα τη ημετέρα Τραπεζή, άτινα ευρίσκοντο εναποθηκευμένα εν τω υπογείω του Υποκαταστήματός μας. Ουδείς ηδύνατο να επιβληθή εις τους λεηλατούντας, ουδέ οι αξιωματικοί των ουδέ ο κ. Νομάρχης τον οποίον δύο φορές οδηγήσαμεν δια τον λόγον αυτόν εις το Υποκατάστημα”.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΥΣΑΣ

Η επίθεση του ΕΛΑΣ, η οργάνωση και η σφοδρότητά της ανησύχησαν τους Γερμανούς οι οποίοι αποφάσισαν να επιτεθούν στην Ανδρούσα που βρισκόταν το Τάγμα του ΕΛΑΣ που βρισκόταν στην Ανδρούσας. Εκατοντάδες πάνοπλοι με μεγάλη δύναμη πυρός αιφνιδίασαν αρχικά τον ΕΛΑΣ, μπήκαν στην Ανδρούσα και επιδόθηκαν σε λεηλασίες. Οι δυνάμεις του ΕΛΑΣ αναδιοργανώθηκαν, αντεπιτέθηκαν και μετά από 7ωρη μάχη έτρεψαν Γερμανούς και ταγματασφαλίτες σε φυγή και τους καταδίωξαν μέχρι την περιοχή έξω από το Νησί.

Οι ταγματασφαλίτες φρόντισαν να οχυρωθούν και πάλι στην Εθνική Τράπεζα, καταλαμβάνοντας όλο το κτήριο και κάνοντας... έξωση στην τράπεζα, φοβούμενοι νέα επίθεση του ΕΛΑΣ. Σύμφωνα με την έκθεση: “Την 29 Μαΐου 1944 κατόπιν δηλώσεών των ότι θα εκρησιμοποιούν και την αίθουσα συναλλαγών δια τας στρατιωτικές των ανάγκας μετεφέραμε τα απαραίτητα δια την λειτουργίαν του ημετέρου Υποκαταστήματος εις έτερον οίκημα, άπαντα δε τα μέχρις της στιγμής εκείνης διασωθέντα εκ της λεηλασίας έπιπλα και σκεύη της κατοικίας της Διευθύνσεως, του γραφείου της Διευθύνσεως, της Αιθούσης Συναλλαγών και του Λογιστηρίου, τα μη μετακομισθέντα εν τω νέω μας οικήματι, μεταφέραμεν εις το υπόγειον του Υποκαταστήματος προς φύλαξιν, ανεγείραντες προς ασφάλειαν εις εκάτερον του υπογείου τοίχον”.

ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ ΔΟΣΙΛΟΓΙΣΜΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΣΤΟΥΠΑ

Μετά τη στρατιωτική αποτυχία ο Στούπας βγάζει διάγγελμα για να αναπερώσει το ηθικό των ταγματσαφαλιτών μετά τη συντριπτική ήττα στην Ανδρούσα. Πρόκειται για μνημείο δοσιλογισμού, στο οποίο χωρίς περιστροφές κάνει γνωστό ότι συνεργάζεται και εξοπλίζεται από τους Γερμανούς: “Σε μας έδωσε τα όπλα η πατρίς για τον εσωτερικόν εχθρόν και μόνον εσωτερικόν (κομμουνισμόν). Σας λέγουν ότι συνεργαζόμεθα με τους Γερμανούς. Ναι. Μας παρέχουν οπλισμόν δια την καταπολέμησιν του κομμουνισμού και μόνον και μας συντρέχουν εις την καταπολέμησιν της γάγγραινας αυτής. Σας εξορκίζομεν, ελάτε μαζί μας, ελάτε στο πλευρό μας, πλαισιωθήτε στον συγκροτούμενον Ελληνικόν στρατόν για να μας ενισχύσετε στον αγώνα που αναλάβομεν, ίνα εκ των ερειπίων ανορθώσωμεν την δεινώς χειμαζομένην πατρίδα Ελλάδα”.

Την ίδια ημέρα Γερμανική στρατιωτική αναφορά για την Πελοπόννησο αποκάλυπτε ότι δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν τους αντάρτες: “Παρά τα ως τώρα εφαρμοσθέντα σκληρά μέτρα εξιλασμού, αυτά ουδέν άξιο μνείας αποτέλεσμα είχαν, επειδή τα κατά καιρούς μέτρα, για δολιοφθορές και αιφνιδιασμούς, είναι μόνον παροδικά και οι τόποι ή οι περιοχές που τιμωρούνταν αφήνονταν, αμέσως πάλι στις συμμορίες. Αντιθέτως, τα υπερβολικά μέτρα εξιλασμού, χωρίς ακριβή απόδειξη των πραγματικών περιστατικών, προκαλούν μόνον πικρία και επιδρούν επωφελώς στις συμμορίες. Μπορεί να θεωρηθεί ως δεδομένον, ότι ο πληθυσμός υποστηρίζει αθρόως τις συμμορίες και τους παρέχει πληροφορίες. Αυτό διαπιστώνεται, ιδιαίτερα, σε μεγάλη κλίμακα, στην Πελοπόννησο”.

ΟΙ ΕΚΤΕΛΕΣΕΙΣ

Ο ΕΛΑΣ δεν επιτίθεται πλέον μετωπικά γνωρίζοντας ότι Γερμανοί και ταγματσαφαλίτες είναι οχυρωμένοι στην Τράπεζα. Αλλά και στο κτήριο Παυλάκου όπου βρισκόταν το Φρουραρχείο. Αντάρτες του όμως διεισδύουν στην πόλη και στις 5 Ιουνίου εκτέλεσαν τον ταγματσαφαλίτη Γεώργιο Χαρίτο. Οι ταγματσαφαλίτες εξαπόλυσαν πρόγκρομ, πυρπόλησαν σπίτια στην Πλάτωνος και την περιοχή του Αγίου Δημητρίου, λεπλάτησαν άλλα σπίτια προχώρησαν σε μαζικές συλλήψεις μελών και στελεχών του ΕΑΜ και της ΕΠΟΝ και άλλων που υποπεύονταν πως έχουν σχέση με τι αντιστασιακές οργανώσεις. Στο σπίτι του φιλόλογου Βλαχάκη που πυρπόλησαν και συνέλαβαν, συνέλαβαν και τον Ιταλό αντιφασίστα Μάριο που κρυβόταν εκεί. Χρησιμοποίησαν για φυλακή το κτήριο του Β' Δημοτικού Σχολείου όπου μετέφεραν αυτούς που συνέλαβαν και αμέσως άρχισε ένα παζάρι με τις ζωές των ανθρώπων που είχαν συλλάβει. Ζητούσαν και έπαιρναν λύτρα, κάποιοι κατάφεραν να σώσουν τα παιδιά τους πληρώνοντας αδρά σε λίρες και προϊόντα. Μπορεί οι Γερμανοί να διαπίστωναν ότι τα μέτρα “εξιλασμού”, οι εκτελέσεις δηλαδή, έφεραν αντίθετα αποτελέσματα, οι

ταγμασφαλίτες όμως είχαν τη δική τους “γραμμή” με ανακοίνωση του αρχηγού τους στην Πελοπόννησο Παπαδόγκωνα τα τέλη Απριλίου: “”Εν περιπτώσει καθ’ ήν κομμουνιστική οργάνωσις προβαίνει εις δολοφονίας αξιωματικών ή υπαξιωματικών των υπ’ εμέ ταγμάτων ή συγγενών αυτών, δι’ έκαστον δολοφονούμενον θα εκτελούνται δέκα εκ των κρατουμένων κομμουνιστών, κατά προτίμησιν των μόλις αναμεμιγμένων και επικινδύνων”. Ετσι τα ξημερώματα της 6ης Ιουνίου, 7 πατριώτες και ο Ιταλός αντιφασίστας στήθηκαν στην πλατεία απέναντι από το κτήριο της Εθνικής Τράπεζας και εκτελέσθηκαν από Γερμανούς και ταγμασφαλίτες. Από τα πυρά των κατακτητών και των συνεργατών τους έπεσαν νεκροί οι: Κώστας Βλαχάκης, καθηγητής φιλόλογος. Γιώργος Ζέππος, 30 χρονών, αγρότης. Γιώργος Καντιάνης, ξυλέμπορος 38 χρονών. Ντίνος Πλεμμένος 43 χρονών, σαγματοποιός. Παναγιώτης Νικ. Κούτης 64 χρονών, κρεοπώλης. Αντώνης Σπ. Προζυμάς 43 χρονών, ψαράς. Σπύρος Αντ. Προζυμάς 15 χρονών, ψαράς. Και ο Ιταλός Mario Giobetti Ottavio, σύμφωνα με την έρευνα του Δ. Μπουσούνη.

ΠΑΛΙ ΠΛΙΑΤΣΙΚΟ

Στυγνοί οι ταγμασφαλίτες συνέχισαν την λεηλασία στην Εθνική Τράπεζα όπως αποκαλύπτει η έκθεση: “Η λεηλασία όμως εις βάρος της ημετέρας Τραπέζης εξηκολούθησε και κατά τας επομένας ημέρας τη συνεργασία των Γερμανών στρατιωτών. Την 7ην Ιουνίου 1944 εις ένα εκ των ανεγερθέντων δια λόγους ασφαλείας τοίχων εις τας εισόδους του υπογείου του Υποκαταστήματός μας ηνοιχθή οπή τη βοήθεια εργαλείων ευρεθέντων παραπλεύρως, δια της οποίας στρατιώται Έλληνες και Γερμανοί εφυγάδευσαν διάφορα πράγματα. Κατόπιν τούτου προέβημεν αμέσως εις την επισκευήν του καταστραφέντος τοίχου”.

Γερμανοί και ταγμασφαλίτες ηγαινοέρχονταν κλέβοντας ό, τι μπορούσε να σπκωθει, ενώ κάποια στιγμή μπήκαν και οι αντάρτες: “Τας πρωινάς ώρας της 9ης Ιουνίου 1944 οι εν τω Υποκαταστήματί μας εγκατεστημένοι Έλληνες στρατιώται εγκατέλειψαν αιφνιδίως αυτό και ανεχώρησαν δια Καλάμας. Ολίγον βραδύτερον εισήλθον εις αυτό αντάρται αφαιρέσαντες και αυτοί διάφορα πράγματα. Την 10ην Ιουνίου 1944 Γερμανοί στρατιώται εισήλθον λάθρα εις το Υποκατάστημα παραβιάσαντες την εξωτερικήν θύραν και δια να κατέλθουν εις το υπόγειον ήνοιξαν οπήν εις το μπετόν του υπό της νάρκης ανασπκωθέντος πατώματος και αφήρσαν υδροσωλήνες και άλλα προφανώς αντικείμενα. Την 12ην Ιουνίου κατελήφθη εκ νέου το κτίριον υπό των ανδρών των Ταγμάτων Ασφαλείας αφιχθέντων εκ Καλαμών. Την επομένην 13ην Ιουνίου 1944, ανεχώρησαν ούτοι αφού προηγουμένως εφόρτωσαν επί κάρρων έπιπλα και σκεύη της Τραπέζης. Την φοράν αυτήν δεν μας επετράπη να πλησιάσωμεν εις το κτίριον παρά την δήλωσιν της ιδιότητός μας και την επιμονήν μας. Την 14ην Ιουνίου 1944 Γερμανοί στρατιώται με επικεφαλής τον Γερμανόν Φρούραρχον Μεσσήνης, αφήρσαν πάντα τα εναπομείναντα εις το Υποκατάστημά

μας έπιπλα και σκεύη της Τραπέζης και δι' αυτοκινήτων άλλα μεν εξ αυτών μετέφεραν εις τους εν τη πόλει μας καταυλισμούς των άλλα δε εις τας γειτονικάς φρουράς των. Ο Γερμανός Φρούραρχος ως δικαιολογίαν δια την γενομένην λεηλασίαν ανέφερε τας διαδόσεις περί επικείμενης ανατινάξεως του κτιρίου υπό ανταρτών”.

ΝΕΕΣ ΕΚΤΕΛΕΣΕΙΣ

Πολλοί από εκείνους που συνελήφθησαν στην εκκαθαριστική επιχείρηση των ταγμασφαλιτών μεταφέρθηκαν σε φυλακές στην Καλαμάτα. Κάποιοι από αυτούς εκτελέστηκαν μαζί με πολλούς άλλους, στις 16 Ιουνίου 1944 στις όχθες του Νέδοντα, σε αντίποινα για την εκτέλεση του ταγμασφαλίτη αξιωματικού Γεωργανά. Στον κατάλογο των εκτελεσμένων περιλαμβάνονται οι εξής Νησιώτες: Γεώργιος Μουγγός 24 χρονών, μεσίτης. Γεώργιος Παυλόπουλος 23 χρονών, γεωργός. Ηλίας Τσάμης 24 χρονών караγωγέας. Θανάσης Τσαγκάρης 25 χρονών, σερβιτόρος, Γεώργιος Χαριτόπουλος 17 χρονών.

Στο μακρύ κατάλογο των εκτελεσμένων σε διάφορες ημερομηνίες, τον οποίο παρουσιάζει στο βιβλίο του ο Τάσος Αποστολόπουλος, υπάρχουν και οι εξής Νησιώτες: Αντώνης Καρτερολιώτης 22 χρονών, φανοποιός, εκτελέστηκε στις 21 Ιουνίου 1944. Βασίλης Λιβαδάς 37 χρονών, εκτελέστηκε στις 16 Μαΐου 1944. Γιάννης Μανδηλαράς εκτελέστηκε στις 3 Αυγούστου 1944 στην Τρίπολη σε αντίποινα για την ανατίναξη της σιδηροδρομικής γραμμής στο Ρούτσι. Κώστας Μέλος 17 χρονών, εκτελέστηκε από Γερμανούς και ταγμασφαλίτες την Πρωτομαγιά του 1944 στο Νέδοντα. Δημήτρης Παπακωνσταντίνου, εκτελέστηκε από τους Γερμανούς. Γιάννης Παυλόπουλος εκτελέστηκε από τους Γερμανούς στην Καλαμάτα. Ηλίας Φράγκος, εκτελέστηκε από τους Γερμανούς στα Παραδείσια.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ

Τον Αύγουστο του 1944 οι Γερμανοί προχωρούν σε εκτεταμένες καταστροφές. Φοβούμενη απόβαση συμμαχικών δυνάμεων στο Μεσσηνιακό, ανατινάζουν στη Μπούκα το Τελωνείο, τον Αγιο Νικόλαο, τον Αγιο Κωνσταντίνο και το πέτρινο κτήριο Χαΐνη και για να μην χρησιμοποιηθούν ως οχυρά σε πιθανή επίθεση αλλά και για να κατασκευάσουν με τα υλικά τους πολυβολεία (ένα υπήρχε μέχρι πριν λίγα χρόνια λίγα μέτρα βορειοδυτικά του Τελωνείου).

Μέσα στην πόλη ανατινάζουν σπίτια σε διάφορες περιοχές και κυρίως στον Αγιάνηνη, για άγνωστους λόγους. Τους ιδιοκτήτες των σπιτιών (ή ορισμένους γιατί δεν γνωρίζουμε τον ακριβή αριθμό) τους μαθαίνουμε από το αρχείο με τις αιτήσεις για στέγαση που έγιναν το Σεπτέμβριο του 1944 και διέσωσε αναρτώντας στο Scrib ο φίλος συμπατριώτης Γιάννης Πλατάρος. Εκεί στις αιτήσεις αναφέρεται ότι οι Γερμανοί “κατεδάφισαν” τα σπίτια αλλά στην συνολική κατάσταση αυτοί που έκαναν

την αίτηση αναφέρονται ως “βομβόπληκτοι”. Η πληροφορία επιβεβαιώνεται και από προσωπικές μαρτυρίες, δεν κατορθώσαμε όμως μέχρι τώρα να διαλευκάνουμε την αιτία πέρα από την “υπόθεση εργασίας” που αναφέρθηκε αρχικά. Τα σπίτια που καταγράφονται στις αιτήσεις πρέπει να βρίσκονταν νότια της Κολοκοτρώνη και δυτικά της Αγίου Νικολάου. Οι αιτούντες κάτοικοι γράφουν:

Γεώργιος Τριμανδήλης: “Παρά των αρχών κατοχής κατεδαφίσθη η οικία μου κειμένη εις την ενορίαν Αγίου Ιωάννου”.

Αικατερίνη χρ. Αθ. Γρίτη: “Λαμβάνω την τιμή να σας γνωρίσω ότι υπό του Γερμανικού Στρατού Κατοχής κατεδαφίσθη η οικία εν τη οποία κατοικούσα”.

Ιωάννης Μουλαβασίλης: “Το τελευταίο δεκαήμερο μηνός Αυγούστου 1944 κατεδαφίσθη παρά των τότε διαμενόντων Γερμανικών αρχών μια ανώγειος οικία μου κειμένη εν τη ενορία Αγίου Ιωάννου”.

Χρήστος Κουτσαβίτης: “Το τελευταίο δεκαήμερο μηνός Αυγούστου 1944 παρά των τότε διαμενόντων Γερμανικών αρχών κατεδαφίσθη η οικία μου κειμένη εις τη ενορίαν Αγίου Ιωάννου”.

Αννα χήρα Αθ. Γερασιμόπουλου: “Το τελευταίο δεκαήμερο Αυγούστου 1944 παρά των τότε διαμενόντων ενταύθα Γερμανικών αρχών κατεδαφίσθη εντελώς η ανώγειος οικίας μου κειμένη εις την ενορία Αγίου Ιωάννη”.

Νικόλαος Δ. (μάλλον) Ρήγας: “Παρακαλώ όπως ενεργήσετε και εγκατασταθώ εις την κατά την συνοικίαν Αγίου Δημητρίου κειμένην οικίαν [...] διότι η οικία μου κατεδαφίσθη υπό των Γερμανών”.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Μια θλιβερή επέτειος, μια ημερομηνία που χάραξε για πάντα το Νησί, ένας φάκελλος ερμητικά κλεισμένος αλλά η ιστορία και η μνήμη δεν “διαγράφονται”. Ένα γεγονός που τροφοδότησε την αντεκδίκηση και τις ακρότητες στην απελευθέρωση, κάτι που συνέβη σε πολλές χώρες της Ευρώπης. Ο ανθρώπινος πόνος σεβαστός σε κάθε περίπτωση αλλά η ιστορία της κατοχής όσο και αν θέλουν κάποιοι να το κρύψουν ή να το παραποιήσουν έχει αντάρτες που πολέμησαν τους Γερμανούς και ταγματασφαλίτες που συνεργάστηκαν με τους κατακτητές. Ο Δήμος Μεσσήνης έχει υποχρέωση να τιμήσει τη μνήμη των εκτελεσμένων από τους Γερμανούς και τους ταγματασφαλίτες. Αλλά διαχρονικά οι “άρχοντες” δεν τολμούν το αυτονόητο παγιδευμένοι στο κλίμα της δεκαετίας του 1950 και τις πολιτικές ενσωμάτωσης των ταγματασφαλιτών στον “εθνικό κορμό”. Υπόσχονται αλλά δεν τιμούν τη μνήμη εκείνων που αγωνίστηκαν εναντίον των κατακτητών Ιταλών και Γερμανών και των συνεργατών τους προδοτών και ταγματασφαλιτών.

Από διάφορες πλευρές εκφράζεται η άποψη “να μην ξύνουμε πληγές”. Η αποκατάσταση της ιστορίας δεν “ξύνει πληγές” και η αναφορά στην εθνική αντίσταση κατά των Ιταλών, Γερμανών και ντόπιων συνεργατών τους θα έπρεπε να αποτελεί

στοιχείο αδιάσπαστης συνέχειας των αγώνων του ελληνικού λαού για την ελευθερία και την εθνική ανεξαρτησία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γιάννη Ηλ. Σχινά “Η εθνική αντίσταση στη Μεσσηνία”
2. Παναγιώτη Παπαγιάννη “Το “ταξίδι” μου στον αιώνα που πέρασε”
3. Τάσου Αποστολόπουλου “Μεσσηνιακή Εκατόμβη 1941-1944”
4. Νίκου Καράμπελα “Μεσσηνιακό Βιογραφικό Λεξικό”
5. Νίκου Ι. Ζερβή “Η γερμανική κατοχή στη Μεσσηνία όπως καταγράφεται στις απόρρητες Ημερήσιες Αναφορές του Γερμανικού Στρατού Κατοχής”
6. Νίκου Ι. Ζερβή “Καλαμάτα- Κατοχή, Αντίσταση, Απελευθέρωση” τόμος Ε΄
7. Χρήστου Νικ. Αντωνακάκη “Η εθνική αντίσταση του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ στον Ταΰγετο και τον Πάρνωνα”
8. Βασίλη Γ. Μανουσάκη “Ένα ντοκουμέντο για τη λεηλασία της Εθνικής Τράπεζας Μεσσήνης από τα τάγματα ασφαλείας και τους Γερμανούς (1944)” - “ΑρχειοΤάξιο” Δεκέμβριος 2017
9. Δημήτρη Βαλαβάνη «Άλλες εποχές»
10. Δημήτρη Βαλαβάνη «Αναδρομές στο χρόνο»
11. Αρχείο Γιάννη Πλατάρου